

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

РОДИГІНА І.В.,

завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін
та методики їх викладання Донецького облІППО,
кандидат педагогічних наук, доцент

УДК 37.02

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР

Статтю присвячено обґрунтуванню синергетичних основ компетентнісного підходу в освіті шляхом співвіднесення фундаментальних принципів синергетики із засадничими особливостями компетентнісного підходу.

Ключові слова: синергетика, компетентнісний підхід, нелінійність, нестійкість, відкритість, самоорганізація, цілісність.

Статья посвящена обоснованию синергетических основ компетентностного подхода в образовании посредством соотнесения фундаментальных принципов синергетики с основными особенностями компетентностного подхода.

Ключевые слова: синергетика, компетентностный подход, нелинейность, неустойчивость, открытость, самоорганизация, целостность.

The article is devoted to the justification of the synergetic basis of the competence approach to education by relating the fundamental principles of synergetics with the basic features of the competence approach.

Key words: synergetics, the competence approach, nonlinearity, instability, openness, self-organization, integrity.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Активний поступ модернізаційних процесів зумовлює необхідність глибокого філософського осмислення шляхів розвитку сучасної освіти. «Оскільки філософія з часу свого виникнення завжди відігравала функцію теоретично-рефлексійного аналізу світогляду і його подальшого розвитку, то вона набула найважливішого значення і в становленні нових освітніх систем» [1]. Беззаперечним джерелом розвитку виступають протиріччя. А. Євтюк пов'язує трансформацію системи освіти з подоланням суперечностей між старими й новими методами здійснення освітнього процесу, між традиційними, усталеними та інноваційними тенденціями в освіті [2, с. 27]. В. Андрущенко та В. Лутай визначають найважливішою суперечність між двома протилежними тенденціями: 1) до збільшення вільного вибору своєї діяльності будь-якими її суб'єктами і 2) до нових обмежень такого вибору, які повинні забезпечити збереження суспільної організації вищих рівнів. Причому очевидно, якщо надання переваги пріоритету загальних інтересів веде до тоталітаризму, то пріоритет індивідуальних – до визнання вирішального значення егоїстичних інтересів окремих особистостей [1]. Дослідники пов'язують пошук неантагоністичних форм розв'язання суперечностей із запровадженням нової освітньої парадигми і вважають такою синергетичну парадигму, що є «гарантом наступності наукових цінностей, з одного боку, та відкритості до інновацій, з іншого»

[3, с. 148]. Потребуваність синергетичних поглядів в освіті пов'язана з тим, що, будучи відкритою системою, освіта має можливість варіативного шляху розвитку. Як у будь-якій багатоконпонентній системі, в освіті відбувається постійний рух, результатом якого є перехід структур і підсистем з одного впорядкованого стану в інший [4, с. 38]. Синергетична інтерпретація відкритих систем, що розвиваються, до яких відносяться і освітні системи, породжує звернення до нелінійної причинності [2, с. 28]. Сьогодні у педагогіці синергетика виступає одним із методологічних підходів, позиціонується як міждисциплінарний науковий напрямок, що виконує функцію нового світоглядного принципу [5, с. 694]. Оскільки становлення нового цілого і є самоорганізацією (що є предметом синергетики), ми можемо використовувати синергетичну методологію як основу освітніх стратегій [6, с. 57].

Аналіз останніх джерел та публікацій.

Визначаючи синергетику (від гр. *συνεργεία* – спільна дія) як галузь наукового знання про загальні закономірності самоорганізації та становлення стійких структур, дослідники підкреслюють її особливість як цілісного (кооперативного) ефекту взаємодії великої кількості підсистем у відкритих системах [7, с. 407]. Сьогодні ця наука досліджує класичну взаємодію неоднакових, складних і відкритих систем (для обміну енергією, речовинами, інформацією), які перебувають у постійному процесі саморозвитку завдяки природній здатності нових систем до самоорганізації [8, с. 37]. Предметом синергетики

виступає механізм спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, що перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем [9]. Синергетика досліджує процеси переходу складних систем із неупорядкованого стану в упорядкований і розкриває такі зв'язки між елементами цієї системи, за якими їх сумарна дія в рамках системи перевищує за своїм ефектом просту суму функцій дії елементів, взятих окремо [10, с. 76]. З появою синергетики в усіх галузях наукового знання поширюються такі поняття, як самоорганізація, нестійкість, хаос, нелінійність, складність та ін. [11, с. 18-19]. Аналізується процес становлення синергетики як специфічної науки, що досліджує когерентну, самоузгоджену, структуровану поведінку великих ансамблів комплексних систем різної природи у варіативних умовах [2, с. 9]. Синергетика позиціонується як макрокоордината сучасної науки, що зумовлює існування діалектичного зв'язку із філософією освіти (мезокоординатою) й особистісно-гуманістичною педагогічною парадигмою (мікрокоординатою) [12, с. 35]. Інтегративна сутність синергетики визначається як своєрідна міждисциплінарна рефлексія [13, с. 8].

Дослідники трактують сам термін «синергетика» як «співдія», «співпраця» [1], «спільна дія» [14, с. 90], «спільна кооперативна дія» [15, с. 126], [16, с. 13], «енергія сумісної дії» [12, с. 34].

Обґрунтовуючи адекватність використання синергетичної методології у вивченні **соціальних процесів**, дослідники порівнюють синергетичну систему з живим організмом, «також далеким від рівноваги, чутливим до середовища...» [6, с. 83] та зауважують: «...людські стосунки мають вкрай нелінійний характер, принаймні через те, що існують межі почуттів, емоцій, поблизу яких поведінка стає «неадекватною»... крім того, колективні дії не зводяться до простої суми індивідуальних незалежних дій» [3, с. 162].

Характеризуючи правомірність поширення синергетичних ідей на **освітню методологію**, дослідники відзначають: «Освітня система була і буде синергичною за своєю суттю» [2, с. 7], «...синергетичний підхід імпліцитно, внутрішньо притаманний будь-якій педагогічній теорії» [13, с. 13].

Правомірність трактування **особистості** як системи із синергетичними властивостями зумовлено загальними положеннями постнекласичної наукової парадигми, що передбачає врахування у процесі вивчення явищ природи не тільки конкретних засобів, але й впливу суб'єктивних характеристик того, хто це вивчення здійснює [3, с. 153].

Не можна не погодитися з думкою О. Робуль щодо того, що наш час вимагає синергетичного

полірівневого звернення до особистості людини:

- *на мікрорівні* – як до суб'єкта саморозвитку, зі своїм неповторним індивідуальним образом, духовністю, позитивною Я-концепцією;
- *на мезорівні* – як до суб'єкта професійного становлення, основною ознакою якого є наявність цілісного комплексу професійно значимих характеристик: якостей, рис, переконань, ідеалів, цінностей тощо;
- *на макрорівні* – як до суб'єкта світової цивілізації, універсальними характеристиками якого є ноосферне мислення, планетарна свідомість, полікультурність, гуманістична культура, громадянськість, толерантність, здатність до життєтворчості у глобальному масштабі тощо [12, с. 35].

Дослідники активно розробляють загальнотеоретичні аспекти синергетики (В. Аршинов, С. Курдюмов, І. Пригожин, І. Стенгерс, Г. Хакен), синергетичну тематику в контексті загальної методології педагогіки (В. Андрущенко, В. Буданов, О. Вознюк, О. Коваленко, Л. Коваленко, В. Лутай, О. Робуль), синергетичне обґрунтування сучасної педагогіки та освітніх систем (А. Євтодюк, Ю. Євтушенко, Г. Нестеренко, Г. Павлова, О. Панфілов, О. Савченко, Г. Шатковська), робляться спроби нового погляду на навчально-виховний процес на синергетичних засадах (О. Забара, С. Величко, В. Квас, С. Цюра) тощо. Синергетика посідає визнане місце як сучасний методологічний підхід в педагогіці. Однак, поза увагою дослідників залишається синергетичне обґрунтування прикладних педагогічних проблем, розв'язання яких є на часі сьогодні, зокрема, проблематики реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є обґрунтування компетентнісного підходу з позицій синергетичної парадигми, порівняльна характеристика поданих у роботах різних авторів принципів синергетики, співвіднесення їх із засадничими особливостями компетентнісного підходу та визначення таким чином синергетичних основ компетентнісного підходу в освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтуванню синергетичних основ компетентнісного підходу, на наш погляд, має передувати визначення основних принципів синергетики. Дослідники визначають принципи Буття та Становлення [3, с. 157-161] або принципи додатковості, невизначеності, законів необхідного різноманіття, ієрархічних компенсацій, техногуманітарного балансу (або закону еволюційних кореляцій) [14, с. 94], чи принцип узгодження частин [17, с. 20].

В умовах такого різноманіття поглядів доцільно порівняти різні класифікації принципів синергетики та визначити спільні підходи.

Порівняльна характеристика принципів синергетики в роботах різних авторів

<i>В. Буданов [3, с.157-161]</i>	<i>О. Робуль [12, с.12]</i>	<i>О. Вознюк [13, с.10]</i>	<i>А. Євтодюк [2, с. 3]</i>
гомеостатичність, ієрархічність, нелінійність, нестійкість, незамкнутість, динамічна ієрархічність, спостережуваність	універсальність, глобальність, нелінійність, відкритість, цілісність, інноваційність	самоорганізація, флуктуаційність, незамкнутість, динамічна ієрархічність, цілісність	циклопричинність, нелінійність, динамічність, цілісність, кооперація

Отже, визнаючи універсальність, глобальність та інноваційність педагогічної синергетики, слід відзначити такі спільні показники:

НЕЛІНІЙНІСТЬ;
НЕСТІЙКІСТЬ;
ВІДКРИТІСТЬ;
САМООРГАНІЗАЦІЯ;
ЦІЛІСНІСТЬ.

В цілому цей висновок узгоджується з позицією дослідників: «Відкритість, нелінійність і самоорганізація – це три віхи, що характеризують стіхію суб'єктних моделей, зокрема і сучасні педагогічні системи» [17, с. 20].

Проаналізуємо особливості компетентнісного підходу в освіті з позиції предикатів, визначених у результаті порівняльної характеристики принципів синергетики.

НЕЛІНІЙНІСТЬ. Не завжди життя є рівномірним, а результат – прямо пропорційним докладеним зусиллям. Розуміючи загальносинергетичний принцип нелінійності як невідповідність результату впливу на систему сумі окремих впливів, дослідники відзначають, що в кризових ситуаціях актуалізується саме нелінійне мислення [3, с. 164]. На думку Ю. Євтушенко, передача соціального досвіду системою освіти сьогодні має передбачати «випереджальне навчання життя в нелінійному світі, у якому часові масштаби ілюзорні, людина мешкає в динамічному хаосі, емпірично, на власних помилках і досвіді осягаючи його закони» [4, с. 36].

Чи доречно розглядати педагогічний феномен компетентності з позицій синергетики? Компетентність як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, що складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, має розглядатися як складне утворення, але не може бути зведене до арифметичної суми його складників. Знання не можна приплюсувати до дій, мотивація не тотожна досвіду, але внесок кожної з цих складових інтегрується в якісно іншому утворенні – компетентності. Зауважимо, лінійні функції не діють і в процесах, пов'язаних з динамікою цього педагогічного феномена. Наприклад, збільшення обсягу знань не гарантує пропорційного зростання рівня компетентності. Учень десятого класу статистично не буде в десять разів компетентнішим за першокласника.

Педагогічний вплив певної інтенсивності не забезпечить зростання компетентності в такому ж обсязі. Набуття компетентності відбувається не з постійною швидкістю, нерівномірно. Отже, компетентність виключає лінійні закономірності; саме нелінійність є її ознакою.

НЕСТІЙКІСТЬ. Нестійкість як характеристична ознака синергетичних систем пов'язана з їх рухом та змінами. Мінливість ідей є характеристичною ознакою сучасного світу, а хаос позиціонується як джерело розвитку. Поява того, чого раніше не було, народження нової якості завжди характеризує межу між новим і старим. Цей стан нестійкості притаманний ситуаціям варіативності, можливості альтернатив, точкам вибору, «точковим роздоріжжям» (С. Цюра) [17, с. 28]. В. Буданов характеризує систему як нестійку, якщо будь-які найменші відхилення в ній з часом збільшуються [3, с. 165] та підкреслює значимість точок біфуркації як таких, в яких можна «несиловим, інформаційним способом, тобто як завгодно слабкими діями вплинути на вибір поведінки системи, на її долю» [3, с. 166].

Особливо рельєфно ці закономірності проявляються в умовах систем, що навчаються, бо вони готові сприйняти різні моделі поведінки. Дуже влучно відзначив С. Пальчевський: «Зважаючи на основні положення філософії нестабільності, слід визначитися із завданнями педагога щодо формування у вихованців позитивних сугестивних комплексів, які б враховували глибокі почуття відповідальності за своє життя та готовності й мужності прожити його в рамках найповнішої самореалізації внутрішньо закладених потенціалів» [18].

Формування та розвиток компетентності, очевидно, відбувається через новоутворення, через появу нових якостей, через стрибок, що однозначно є атрибутом нестабільності. На результати педагогічної дії можуть впливати різноманітні флуктуації, відхилення, коливання. Дуже важливим видається усвідомлення відстрочених наслідків у формуванні компетентності. Мінімальні прогалини з часом мають тенденцію до збільшення – як зауважував В. Маяковський, «виросте із сина свин...». Незначні навчальні недоліки можуть згодом стати причиною професійної некомпетентності із серйозними наслідками. Персональні особливості людини в перспективі

можуть оформитися в такі особистісні риси, що будуть визначати рівень її компетентності, причому вплинути на формування цих якостей можуть найнесподіваніші чинники. Будь-який вибір – це наявність кількох варіантів, це точка біфуркації, це прояв нестабільності, «еволюційний відбір альтернатив розвитку» (В. Буданов) [3, с. 167]. Уміння приймати рішення, уміння робити вибір – ті вміння, що обов'язково передбачає компетентність. Отже, компетентність за визначенням цілком відповідає параметрам нестійкості як ознаки синергетики.

ВІДКРИТІСТЬ. Відкритість як абстрактне поняття в реаліях синергетичного підходу виступає як «відкритість до нового – змін, ідей, людей» [17, с. 23]. Відкриті системи є споживачами речовини, енергії та інформації, і завдяки цьому здатні до розвитку. «Саме відкритість дозволяє еволюціонувати таким системам від простого до складного», підкреслює В. Буданов [3, с. 164]. На думку дослідників, як ключовий принцип відкритості освітньої системи передбачає, що за вихідне береться не система як ціле в її статичному стані, а людина з її неповторністю як джерело стихійності, невпорядкованості й водночас як джерело розвитку [14, с. 94].

Оскільки особистість здатна функціонувати тільки як відкрита система, споживаючи та обмінюючись із зовнішнім середовищем енергією, матерією та інформацією, то на всі характеристики, їй притаманні, також поширюється ознака відкритості. Але й власне компетентність як педагогічний феномен, очевидно, втілює в собі параметри відкритості. Набуття компетентності як результату навчання передбачає:

- засвоєння знань через опрацювання інформації, тобто відкритість до інформації та її джерел;
- оволодіння певними вміннями і навичками – загальнонавчальними і спеціальними, трудовими, професійними тощо, набуття життєвого досвіду, що пов'язано з передачею досвіду від старших поколінь молодшим, і, як наслідок, відкритість останніх до цієї передачі в умовах навчальної взаємодії;
- формування певних особистісних новоутворень, цінностей, ставлень, мотивів, розвиток особистості, що відбувається під впливом спадковості, середовища та виховання – і, відповідно, передбачає відкритість до цих впливів.

Отже, очевидним видається факт узгодженості характеристик компетентнісного підходу з параметрами відкритості як специфічної ознаки синергетичного світогляду.

САМООРГАНІЗАЦІЯ. Складна система здатна розвиватися, змінюватися, тобто сама будувати себе («в процесі самоорганізації становлення цілого відбувається із самого себе» [2, с. 33]), але ці зміни є не хаотичними, а узгодженими та упорядкованими. В. Буданов визначає явище самоорганізації як

процес когерентного взаємоузгодженого співіснування множини елементів, що утворюють систему [3, с. 160] і підкреслює дію принципу кругової причинності та взаємообумовленість поведінки елементів системи між собою. Зовнішні впливи повною мірою не забезпечують її рух; результатом розвитку такої системи у кращому випадку є інтерференція зовнішніх впливів із власними потенційними можливостями системи, що виражаються в її самоорганізації. Як справедливо підкреслюють дослідники, нелінійним, потенційно здатним до самоорганізації системам не можна нав'язати шляхи їхнього розвитку. Керований розвиток будь-якої зі складноорганізованих систем рано чи пізно починає обмежувати її власні, природні тенденції розвитку, виникає проблема і потреба самокерованого розвитку [17, с. 22]. Більш того, «чимало коригувальних і цілеспрямованих впливів є марними або завдають шкоди, якщо суперечать тенденціям саморозвитку природних і соціальних систем» [14, с. 93]. У цих умовах актуалізується необхідність адекватно виявити власний потенціал і тенденції розвитку системи та створити оптимальні умови для їх реалізації.

Компетентність як педагогічний феномен має всі ознаки системи, здатної до самоорганізації, і, більше того, формується тільки через самоорганізацію. Компоненти компетентності – знання, досвід, особистісні якості – те, що розвивається за участі самої особистості через її власну діяльність та власну самоорганізацію. Оволодіння знаннями відбувається в процесі пізнавальної діяльності школярів, у тому числі самостійної та самоосвітньої. Засвоюючи знання, учень обов'язково корегує матеріал і самостійно визначає його тематику та обсяг відповідно до своїх переваг та інтересів. Набуття життєвого досвіду здійснюється тільки через власну діяльність учня. Мотивація діяльності є результатом впливу численних чинників, але обов'язково особистісно детермінованих. Слід підкреслити, що формування компетентності учня за сутністю своєю є бісуб'єктним процесом, що передбачає симбіоз діяльності педагога та діяльності учня. Тому має бути забезпечено кореляцію педагогічного впливу з власним станом системи – особистості, яка розвивається, проходячи через кризи, точки біфуркації, забезпечить резонанс, що зробить цей педагогічний вплив максимально ефективним. Отже, синергетичне трактування компетентнісного підходу передбачає усвідомлення компетентності як феномену, що може зароджуватися та розвиватися тільки в умовах самоорганізаційного впливу. І, з іншого боку, розвиток особистості і становлення її компетентності тільки тоді може бути продуктивним, якщо буде враховувати тенденції та закономірності її самоорганізації.

ЦІЛІСНІСТЬ. Синергетичний вимір сучасної

освіти зумовлений необхідністю спрямованості педагогічних впливів на людину як цілість, та, з іншого боку, усвідомленням результату цих впливів як кооперативної дії множини чинників. Синергетичний ефект є наслідком саме цілісного світорозуміння.

У термінологічному контенті компетентнісного підходу цілісність має характеризуватися як невід'ємний атрибут компетентності, адже за визначенням остання є інтегрованою здатністю особистості. Складаючись із знань, досвіду, цінностей та ставлень, компетентність постає такою за умови кооперативного узгодження цих різноякісних факторів в єдиному інтегрованому утворенні, цілісному феномені.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Синергетичний підхід передбачає, що розвиток складних систем здійснюється як самоорганізація або структурна перебудова; удосконалення зв'язків і якісні зміни відбуваються за рахунок взаємодії компонентів, підсистем, елементів і частин цілого [11, с. 19]. Компетентність як педагогічний феномен є цілісним утворенням, її складові через взаємний вплив і єдність забезпечують трансформації та розвиток. Процес формування компетентності передбачає як зовнішній вплив, так і внутрішні трансформації, пов'язані із залученням ціннісно-мотиваційної сфери особистості, і може розглядатися у вимірах самоорганізації. Навчально-виховний процес і освіта в цілому виступають як цілісна система з єдиною соціально значущою метою – формування компетентної особистості, підготовка її до повноцінного життя в суспільстві. У цьому формуванні простежується її поступ від невиражених хаотично упорядкованих параметрів через нелінійну взаємодію між ними до якісно нового системного результату, забезпеченого самоорганізацією. У реаліях компетентнісного підходу це проявляється в утворенні системи, результат дії якої не зводиться до арифметичної суми складових педагогічного феномена компетентності, а за рахунок залучення цінностей, рефлексії забезпечує самоорганізацію цієї системи і, як наслідок, синергетичний ефект.

Нині основною метою педагогіки стає не знання предмета, а вироблення синергетичного стилю мислення особистості, без чого неможливе осмислення нової реальності [4, с.38], що цілком узгоджується з ідеями формування компетентності школярів. Отже, видається цілком правомірним, більш того, абсолютно необхідним розглядати реалізацію компетентнісного підходу в освіті в контексті синергетичних закономірностей. Компетентність учнів виступає синергетичним феноменом, а її формування буде продуктивним тільки в умовах утілення синергетичної парадигми.

Список джерел:

1. Андрущенко, В. Філософія освіти в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку [Текст] / В. Андрущенко, В.С. Лутай // Наукові записки АН ВШ України. – 2004. – Вип. 6. – С. 59-72.
2. Євтодюк, А.В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «соціальна філософія та філософія історії» / А.В. Євтодюк. – К., 2002. – 20 с.
3. Буданов, В. Методология и принципы синергетики [Текст] / В. Буданов // Філософія освіти. – 2006. – № 1 (3). – С. 143-175.
4. Євтушенко, Ю.О. Синергетична концепція сучасної освіти [Текст] / Ю.О. Євтушенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 8 (219). – Ч. I. – С. 33-39.
5. Павлова, Г.В. Синергетичний підхід до якості освіти [Текст] / Г.В. Павлова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / [гол. ред. В.М. Васькевич]. – К.: ВІР УАН, 2013. – Вип. 71 (№ 4). – 968 с.
6. Синергетика в образовании: возможности методологии. Круглый стол в редакции журнала «Філософія освіти» [Текст] // Філософія освіти. – 2006. – №3. – С.54-92.
7. Философский словарь [Текст] / под ред. И.Т. Фролова. – 6-е изд, перераб. и доп. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.
8. Мойсеюк, Н.С. Педагогіка [Текст]: Навч. посібник / Н.С. Мойсеюк. – 3-є вид., доп. – К.: КДНК, 2001. – 607 с.
9. Савченко, Р.А. Методологічні підходи до формування музично-педагогічної компетенції майбутніх педагогів дошкільної освіти [Електронний ресурс] / Р.А. Савченко // Перспективи розвитку науки в сучасному світі: матеріали науч. кон. (Краков, 2012). – Режим доступу: конференция.com.ua/pages/view/428.
10. Кузьмінський, А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник [Текст] / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
11. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. [Текст] / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; [за ред. З.Н. Курлянд]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
12. Рубль, О. Синергетика як інноваційна методологія педагогічної освіти [Текст] / О. Рубль // Філософія освіти. – 2006. – № 1 (3). – С. 35-42.
13. Вознюк, О.В. Синергетичний підхід як метод аналізу розвитку вітчизняної педагогічної думки (друга половина ХХ століття) [Текст]: автореферат на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00. 01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О.В. Вознюк. – Житомир, 2009. – 24 с.
14. Коваленко, О.А. Синергетичний підхід як спеціалізована методологічна база педагогічних досліджень [Текст] / О.А. Коваленко, Л.М. Коваленко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 23 (76). – 508с. –

- С. 90-96.
15. Квас, В.М. Синергетичний підхід до організації навчально-виховного процесу [Текст] / В.М. Квас // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць / Ін-т проблем виховання АПН України. – Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. – Вип. 14, кн. I. – С. 125-133.
16. Панфілов, О.Ю. Синергетичний підхід до осмислення освіти [Текст] / О.Ю. Панфілов, О.О. Савченко // Наукові записки Харківського університету повітряних сил. Соціальна філософія, психологія. – 2009. – Вип. 2 (33). – С. 11-17.
17. Цюра, С. Педагогічна взаємодія у вищій школі: синергетичний підхід [Текст] / С. Цюра // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2004. – Вип.18. – С. 19-29.
18. Пальчевський, С.С. Педагогіка [Текст] / С.С. Пальчевський. – К.: Каравела, 2007. – 576 с.

БУДНИК О.Б.,

доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ЗМІСТОВО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 37.011(378) + 373.3

У статті обґрунтовано змістово-функціональні засади професійної підготовки майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності, зокрема представлено сукупність методологічних принципів, визначено напрями та орієнтовний зміст цієї діяльності, методи й форми організації соціально-педагогічного процесу в умовах початкової школи. Подано авторське розуміння теоретико-пізнавальних і прикладних функцій соціально-педагогічної діяльності вчителя.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, професійна освіта, методологічний інструментарій, підготовка майбутніх учителів, соціально-педагогічна профілактика, інклюзивне навчання.

В статье представлено содержательно-функциональные основы профессиональной подготовки будущих учителей к социально-педагогической деятельности, в частности обосновано совокупность методологических принципов, определены направления и ориентировочное содержание этой деятельности, методы и формы организации социально-педагогического процесса в условиях начальной школы. Подано авторское понимание теоретико-познавательных и прикладных функций социально-педагогической деятельности учителя.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, профессиональное образование, методологический инструментарий, подготовка будущих учителей, социально-педагогическая профилактика, инклюзивное обучение.

In the article there are grounded content and functional principles of professional training of future teachers in social and pedagogical activity, in particular there is represented the totality of methodological principles, determined the areas and approximate content of this activity, methods and forms of organization of social and pedagogical process in an elementary school. It is given the author's understanding of theoretical-and-cognitive and applied functions of social and pedagogical activity of a teacher.

Key words: social and pedagogical activity, professional education, methodological tools, further teachers training, social and pedagogical prophylaxis, inclusive training.

Постановка проблеми. Реформування вищої педагогічної освіти в умовах інтегрування до світового освітнього простору актуалізують проблему професійної підготовки вчителя до соціально-педагогічної діяльності на засадах людиномірності, гуманізму. У сучасних умовах значно розширились соціально-педагогічні функції вчителя, тому важливим завданням професійної освіти вважаємо розроблення й обґрунтування змістово-функціональних стратегій соціально-педагогічного процесу фахової підготовки майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень. Фундаментальні проблеми змісту соціально-педагогічної діяльності, професійної підготовки соціальних педагогів, соціалізації учнівської та студентської молоді досліджують В. Бочарова, О. Безпалько, А. Капська,

А. Мудрик, С. Савченко, М. Сакурова, С. Харченко та інші. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи відображено в наукових працях таких учених, як: Н. Бібік, І. Бужина, Н. Глузман, О. Комар, С. Литвиненко, Е. Ляска, С. Мартиненко, О. Матвієнко, О. Отич, І. Пальшкова, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Однак проблему професійної підготовки майбутнього фахівця до соціально-педагогічної діяльності в початковій школі з урахуванням сучасних нормативно-правових документів, що стосуються початкової загальної освіти, вважаємо висвітленою недостатньо.

Мета статті – обґрунтувати змістово-функціональні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності.